

Lubomír Nový

Z BRNĚNSKÝCH MASARYKIAN: J. L. FISCHER, A. OBRDLÍK

Uprostřed početné meziválečné literatury o Masarykovi (snad až příliš hojně, poznamenané vnějším postavením i vnitřní autoritou této osobnosti) zauímají své místo i publikace brněnských filozofů a sociologů. Je zcela pochopitelné, že badatelé spjatí s univerzitou nesoucí Masarykovo jméno, věnovali mu značnou systematickou i příležitostnou pozornost (životní jubilea, úmrtí T. G. Masaryka).

Patří k nim především dva z čelných profesorů brněnské univerzity — Inocenc Arnošt Bláha a Josef Tvrдый. Představovali starší generaci brněnských filozofů a sociologů, kteří se považovali za přímé Masarykovy žáky a následovníky. Masarykovo myšlení chápali především jako pozitivistické (popř. „kritickorealistické“: Bláha počítá k takto interpretovanému noetickému stanovisku rozhodující většinu českých meziválečných sociologů), doplněné (prohloubené) hlediskem eticko-axiologickým a aktivistickopolitickým. Oba využili ve svém osobitém vývoji některých Masarykových podnětů k překročení rámce tradičního pozitivismu (problém metafyziky a nového náboženství u J. Tvrdeho, korektury Durkheima ve „federativním funkcionalismu“ A. Bláhy).

K zajímavému posunu v reflexi Masaryka dochází u příslušníků dvou vrstev nové generace, u J. L. Fischera a A. Obrdlíka. První je spíše mladším Bláhovým kolegou, druhý především Bláhovým žákem; oba pak nacházíme v úzkém okruhu aktivních spolupracovníků (ba spolutvůrců) Bláhovy Sociologické revue (v letech 1930—1940). (Osobnost dalšího spolutvůrce tohoto významného časopisu E. Chalupného ponecháváme stranou: byl by to další zvláštní portrét — obecně i ve vztahu k Masarykovi a Bláhovi).

Fischer i Obrdlík usilují o nové pochopení Masarykovy sociologie a jejích filozofických základů (srov. např. J. L. Fischer: Dvě kapitoly k Masarykově sociologii, SR 1930; A. Obrdlík: T. G. Masaryk. Jeho význam a místo v české sociologii, SR 1937), a to jako badatelé směřující (každý svým způsobem) ke strukturálnímu funkcionalismu (jako ostatně i Bláha

sám, který však se nadále považuje za masarykovského „kritického realistu“).

Pro oba autory je příznačné, že prohlubují věcný (odborně sociologický) pohled na Masaryka, kriticky zvažují jisté rozpory jeho filozoficko-noetického stanoviska, jsou podstatně více oproštěni od obdivu k Masarykovi a oba — při veškeré trvající úctě k Masarykovi — zřetelně vyslovují požadavek jít „za“ Masaryka. Obrdlík tak činí ve smyslu nové strukturálně funkcionalistické západní (anglo-americké) sociologie, Fischer pak z hlediska své „antikapitalistické“, „hierarchicky“ funkcionalistické „skladebné filozofie“. Fischer současně patří již k těm teoretikům a publicistům meziválečné republiky, kteří si kladli otázku zdroje a rizik legendarizace Masarykovy osobnosti.

Věcný a metodologický přínos Fischerovy a Obrdlíkovy reflexe Masaryka (která nesporně patří ke kvalitní části tehdejší masarykologické produkce) signalizuje zajímavé problémy složitého působení Masaryka v naší společnosti. Sotva se Masaryk objeví v přirozeném kulturním oběhu, již je tento proces přerušen. Dramatický vývoj vrhne jej zpět, Masaryk se reaktualizuje. Je neustále živý, protože neustále umrtvovaný. A tak se stává, že Masaryk — živý v dobách útlaku — ustupuje v období „denního pořádku“ jakoby do pozadí, zájem se přesunuje ve prospěch nových proudů filozofických, sociologických, nábožensko-mravních.

Brněnská masarykiana představují tak nejen důležitou kapitolu z dějin badání o Masarykovi, ale též inspiraci pro současné úvahy o Masarykově působení.